

leti srh ob brezizhodnosti in tragiki »mrtve duše«. Še nekaj o Minkinem življenjskem finalu: nikakor ne morem razumeti visoke apoteoze dekletu in njenemu čudno simbolnemu plesu v momentu, ko zakriva zločin; v čem je kaj velikega zakrivati tuj detomor, nekaj najbolj pošastnega, kar si more domisliti človeški um, in zakaj so ob tem gnusnem deliktu potrebne rože in prazna sentimentalnost. Če pomislim na detomor na Rakovici in na početje abotnega umetnika Jake, ki boža roko, »da bi ji bilo laže, ko bo ubijala«, se mi vsiljuje neka misel; vse to se mi upira, se mi zdi nelepno, moralno ne povsem čisto in, naj mi Kranjec ne zameri, njega povsem nevredno.

V knjigi je mnogo liričnih odstavkov, vendar so večkrat napisani zgolj z rutino, ki potisne pisateljevo pero nemalokrat v lirični verbalizem; semkaj sodi na primer močno zaprašeni epiteton »cvetoče češnje«, ki je na široko razmetan po knjigi. Pogosto se zdi, da so lirična mesta le oaze brez poetičnega žara in brez tiste organske povezave in funkcionalnosti, ki je tako značilna za predvojna Kranjčeva dela. Vendar je ponekje spet čutiti pravi lirični ton, tako na primer na nekaterih mestih na začetku in koncu povesti (delo je grajeno po principu kompozicijske vzporednosti), ko pisatelj z učinkovitimi liričnimi poudarki ustvari ozračje blagega, toplega humanizma.

Za sklep: Miško Kranjec spet stoji sredi življenja, spet z naravno odkritosrčnostjo odkriva notranji svet junakov, spet le-te z značilno širino razume in spet tli v njem tiha vera v vrednote, skrite v človeških srcih. Zato verujemo, da nam bo s svojo toplo, iskreno umetniško besedo še marsikaj dragocenega povedal o človeku in o našem času.

Marjan Brezovar

MIMI MALENŠEK. BRATSTVO

V predgovoru je pisateljica odkrila nekaj podatkov o genezi zgodovinskega romana *Bratstvo*:* predvsem to, da ga je napisala v prvih vojnih letih, tako rekoč v ilegali, in da je rokopis srečno preстал nekaj hišnih preiskav. Pri pisanju da se ni mogla opirati na zgodovinske vire, ker jih ni imela pri roki; poleg nezanesljivega spomina na šolske lekcije ji je bil edinj zanesljivi pomočnik Kraljedvorski rokopis. Izbiro snovi iz staroslovanske zgodovine ter narodnoobrambno idejo so ji seveda narekovala tedanja rodoljubna čustva. Nadalje pravi pisateljica, da se bo strogemu kritiku zdelo v romanu marsikaj preveč idealizirano; nje pa še ni zapustil idealizem v tolikšni meri, da bi dvomila o končni zmagi pravice in resnice. Zaradi tega je knjigo poslala tudi v svet — zdaj, po petnajstih letih, ki so Malenškovi prinesla že marsikateri pisateljski uspeh. Zares — tudi dandanašnji »habent sua fata libelli«.

Te podatke je treba malce dopolniti: Malenškova je brez dvoma poznala tudi Finžgarjev staroslovanski ep *Pod svobodnim soncem*. Njen roman posega sicer v kasnejše zgodovinsko obdobje, po Samovi smrti, ko so se Karantanci povezali z Libušino češko plemensko zvezo. Toda to je nebitveni podatek, kajti razen zgodovinskega okvira pričujoči roman z vso svojo strukturo: s porazdelitvijo snovi, z idealiziranimi liki, opisi in romantično pisateljsko

* Mimi Malenšek: *Bratstvo*. Roman. Založba Obzorja. Maribor 1957. — (Knjige nismo dobili v oceno. — Op. ured.)

tehniko opozarja na Finžgarjev ep oziroma na razmerje med učiteljem in učencem.

Med obema staroslovanskima temama pa je še neka bistvena razlika. Finžgarjev roman je izraziti roman akcije. Po romantični modi ukrojeni junaki se legitimirajo v izredno razgibanih, duhovito kombiniranih akcijah in zapeljejo domišljijo, da jim verjame. Drugače roman *Bratstvo*: pravega dejanja je v njem bore malo (najboljše so bojne scene, vendar so s celoto slabo uglašene, fragmentarne in, ker se skoraj dobesedno ponavljajo, tudi utrudljive), kompozicija pa je zaradi snovne širine obupno razpotegnjena, tako da ni v tekstu niti zunanje niti notranje napetosti. Breme 450 strani (!) prenaša pravzaprav samo nekaj ljubezenskih parov in obilica političnih spletk; seveda se ljubi v stilu slabih romantičnih povesti in politizira z gesli dvajsetega stoletja. Ali so osnovni zgodovinski podatki v romanu verodostojni ali ne, to nazadnje niti ni važno. Vsekakor je pisateljsko gradivo, ki bi moralo ob teh podatkih oživetiti, tako naivno, da so slabokrvni staroslovanski ljubimci življenjski falzifikat, politika njihovih očetov pa zgodovinska poneverba. Roman je namenjen mladini, vendar je vprašanje, ali lahko tako delo bistri inteligenco in vzgaja estetski okus. Botrovale so mu sicer nenavadne razmere in pisateljici ne more nihče oporekati poštenih nagibov, toda čas se je od rojstva romana zavrtel naprej in dandanašnji je bil njegov izid hudo tvegano dejanje.

Dodal bi rad še to:

Prvič (pro domo): nekdo lahko dvomi o kvaliteti literarnega teksta in se pri tem sklicuje tudi na naivno idealiziranje, a zaradi tega še ni izgubil vere v »končno zmago pravice in resnice«.

Drugič (v premislek): ali ima romantični zgodovinski roman dandanašnji sploh še pogoje za existenco ali morda celo za razvoj? Znanost je že posvetila v najtemnejša področja človekove preteklosti in pisateljeva domišljija se ne more več svobodno sprehajati po zgodovinskih pokrajinah. V sodobnem zgodovinskem romanu prisilijo znanstvena dejstva pisatelja k zgodovinskemu in psihološkemu realizmu. Fantazija je našla drugo področje: človekovo prihodnost v utopističnem romanu!

Tretjič (za kulturno reklamo): na ščitnem ovitku pričujoče knjige teoretizira anonimni avtor o zgodovinskem romanu (da se z njim ne strinjам, pove prejšnji odstavek) in med drugim omenja tudi Prousta, Sartra, Giona (najbrž Gionoja) itd. Vprašanje je, ali je takšen ekskurz v svetovno literaturo ob nepretencioznem tekstu umesten in ali ne gre zgolj za razkazovanje učenosti? Poleg tega pisec beležke označuje *Bratstvo* kot roman značajev: kako je prišel do takšne sodbe ob delu, ki ne premore niti enega samega karakterja, pač pa zgolj črno-bele like, ostaja velika skrivnost. Toda te pripombe ne veljajo samo za ovitek naše knjige. V navado je prišlo, da se na ovitkih pišejo pretirani hvalospevi, ki jih pa lahko brž demantirajo prve strani v knjigi. Takšna zlagana hvala delu seveda ni v čast. Morda bi bilo sploh umestno, da na ovitku ne bi več prinašali anonimnih »kritičnih«
zapisov, pač pa podpisane sodbe recenzentov, ki so delo prebrali pred izidom, izvlečke iz vsebine ali avtorjeve biografske podatke.

Mitja Mejak